

եւն։ Աւելի դիրքու կը մեխուսին բազմաթիւ բառ-սեր, որ ըստ յշն կազմապարի յօրինաւու են, թէ եւ երեխն անյաջու կը զուակաւ։¹ Հափազանց առաջարկ մատուցեած կը անենաւն յշն լցուի քանի մը կա-նաւաց նմանութիւնը, զըր օր բացարձակ սեռա-կան, հայցական ենթակայու, յոդունիքի ենթակայի եղանիք բայ և ուշքը է յանին մէջ ։ Եւ վերջապահ նախարարութեանց Հոլվանութեանց անկանոնու-թիւնց եւ այլ այսպիսիք։ Պէտք է միայն յիշել վասն ամբողջութեան նաեւ այն ալ, որ այսպիսի յունաբանութիւնից արդէն բառական տիրած են, եւ նաեւ մերոպեան զոր մէջ առա առա անդ թէ եւ ցացացաւ կ'երեսին։ Եւ վերջապահ թէ անկանոնու-թեանց, թէ ուակաբանութեանց եւ ըստ իմբ նաեւ աստրաբանութեանց նկատմակի թէ համե-մատեած մենաւնց ժամանակի միւս որոշ թեանց հետ՝ շասերեն առեւի անհանեւն եւ ընդուր լցու-ունի կախութենեայ հայ թարգմանութիւնը։

¶ վերջ ուսումնասիրութեանս պէտք ենց
ըսել որ մեր հետազոտութեանս արդյոշւթեան
համար պէտք էր տեսնելն անեան թէ բնիւ յարա-
կաբարիւն առնիւ հայոց իւր յայն բնագրին հետ-
և առ կետն աւելի երկրակին դիմուն համար կա-
րեար է: Այս այս դիմուն մեծապէս համեմելի պիտի
լլայ, երբ Մէծ կանայեանց հրատարակէ հայ

¶ ἡ μὲν ἦρης ζεῦσιν. ζε., 36, 10. “μέταπολισθέων,
(ἐπιγραφή).” 36, 13. “τομῷν τοι πομπαῖς, (δεῖπνοντος πόλιν).”
— 24, 39, 10. “ζευσάνθεον, αὐτοῖς δέ ζευσαν.” (ὑδραγά-
ντον). — ζε., 34, 13. “μετανέαντες πόλιν, (μεταρροφώνη).”
ηρη ἦρης γε “μέταπολισθέων, πόλιν, πόλιν εἰς οἴκους.” (αἴρει οἴ-
κος). — ζε., 58, 16. “αὐτοκρατορισμῷ πομπῇ ζευσάνθε-
ις-πον.” (Εὐλόγοι πατεροπολείους). — ζε., 63, 20. “μέταπολι-
τον, (Φοιβολέος, Βασιλεός).” Ζεραδος. — ζε., 70, 29. “τρί-
ποντοῦ τούτῳ ζευσάνθεον, (διεβάνων οὐρανόν).” — αγρ.,
82, 17. “τελεταναρρηθείσαις πόλιν εἰς θεούς θρησκευούσιν, (τὴν
Αλεξανδρούν ἐπί τα σαντικά).” — ιηρ., 135, 23. “τε-
λεκτικῶντας ἐπί τα σαντικά, (πάταξ γεννητοπολίδον).”
— ιηρ., 159, 33. “ξενίθετη παραμεταλλικῇ βεντεροπολίδε-
τελεκτικῇ, (χαράκινα ὀστεροπολίδη ὅλον εἰς φύσιν διὰ
χειρούσι).” — ζε., 163. 8 “ποιαὶ τελεκτικῆις, (δεῖπνοντος).” Ιηρ., 166, 17. “μέταπολισθέων, (γυμναστική,
παραπολιτική).” — ιηρ., 168, 7. “αὐτοκρατορισμῷ πομπαῖς πόλιν εἰς οἴκους.”

Σύλλογον, θρ., 88, 8 "Στρατιώτης τελείων", φράσεις
αποκλεῖτον, (κρατιστικός μάχης γενούσιος), οδόθ., 38, 16 "Τρόποι
φυτών εργάζονται σε φυτωτές αρρενοφύλακες", (προτούς ότι λογάριζε
γενομένους), ιδία, 72, 12 "Παναρτούσα παναρωτικήν γηνιάνην την
χρυσήν", αποκλεῖτον φυτών φρίστην, ΙΙΙ, 17, 1-8
"Παναρωτικήν γηνιάνην την οποία μάθησε την παραδόσεις από
την απόλετη μητέρα την οποία μάθησε την παραδόσεις", ΙΙΙ, 28, 33, 6, ΙΙΙ,
124, 26 κατ. εκτ., - 2η, 41, 3 "Η μικρή γηνιάνη την παραδόσεις
αποκλεῖτον (εἰς τὰς οἰκίας τὰς γένοντας μέρας)", ΙΙΙ, 71, 28
"Η παραδόσεις την παραδόσεις φρίστην φρεσκάτων φρούτων
επεξεργάζεται την παραδόσεις", - (ταχαστοπούμενός
είναι την παραδόσεις), ΙΙΙ, 19, 102, 25 "Επεξεργάζεται την παραδόσεις
κι αυτοκαθαρίζεται την παραδόσεις", μαντίνης ή μαντίνης αριστερής, (δε
μεν πάλιον ἐφέρεται ὅπλο τοῦ δόμος ἀρισταῖς), - Απτ.,
88, 11 "Περὶ τῆς μαντίνης θεοῦ . . . μάντεων", (χρώσων αὐτὸν
γεννηθῆναι), ΙΙΙ, 98, 15 "Απαρθήσθησαν μαντίνης τῷ θεῷ . . .",
(Οὐαὶ αἰτῶν εἰπαί), ΙΙΙ, 160, 8 "Περὶ τῆς μαντίνης . . .
μαντίνης τῷ θεῷ μάντεων . . .", ΙΙΙ, 62, - ΥΓρ., 126, 8 "Εἰ
τῇ φύσει μάντης δομήν φρεσκάτην, (και) ηγή . . . διέδρασε,
φάντα τῷ θεῷ εἶπεν την παραδόσειν, (και) ηγή . . . διέδρασε,
186, 18 "Οὐαὶ τοῦ μαντίνητος αἵ μαντης τοῦ φρεσκάτην . . . (διά
τον ἀλίευσαντος), ΙΙΙ, 49, 19 "Οὐαὶ τοῦ μαντίνητος τοῦ φρεσκάτην
φάντα τῷ φρεσκάτην, (και) φρεσκάτην ηγήσαντος", Εγιάν., ΙΙΙ, 143,
13 κατ. εκτ., - Μαντίνης αἱ μάντης αἴτηνες έργαντας ή μαντίνης αἱ μάντης
αριστερής την παραδόσεις, γιατί ταντού μαντίνητον έργαντας ή μαντίνητον
αριστερής.

բնագրին եւ բրոպական վեցուաւ թարգմանութիւնն մը, հնչքսկ կիմանանք իւր Անդովիսի յ բնիպարուու եւ եան ուղղական նամակներէն: Այս իսկ տպանաւաւ, պայմինքն ու աւելի եւ բրոպական համար կախութ է հայր յաւնին հետ համեմատել, զանց կ'առան ներկ գտնել հոգ դիտութիւնն պայ նիստամամար, զորոնք ընթերցոց կրնայ գտնել ևսումամասի պիտի համար առանձին հրատարակութ եան մէջ, որ մաս օրեր լցու կը տեսնէ: Այս հրատարակութ եան մէջ շատ մասեր աւելի ընդարձակուած են:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԱԳՐԻՑՆ
Մ ԱՎՍԻՍ Խ ՈՐԵՆ ԱՑԻՑՑ
Խնչպէս յայսնի է, Մովսէ՞ յետ գար-
ձին յԱղեքսանդրից, ցաւօք լսեց թէ բար-
ձած է Արշակունեաց Հարաստթիւնն եւ վախ-
ճանած են իւր հոգեւոր ծնողը — Սահակ եւ
Մեսրոպ. ուստի սկսաւ ողբալ եւ ի գիր առ-
նուուլ իւր կրած ցաւն՝ “Ողբամ զքեզ, Հայոց աշ-
խարհ . . . , բառերով, Տեսեւողութեամբ Գրի-
գորի Աստուածաբանի ոճցն. ըստ որում Աս-
տուածաբանն իւր յասաչ Համանման կրտսեան
մը Հանդիպելով յանձնին Ընթիգրա Մելիստո
անարապետին՝ գրած էր որ մը: Մովսէս յու-
նական դպրութեամբ մնեալ եւ պահնացող Նա-
վաննաղաց յանձնարցն. — որոյ ապացց է նո-
րին Գրիգորի բազմաթիւ ձառից թարգմանու-
թիւնն ի Մովսէսէ, — անշուշն ի բերսն ուսած
էլ նորա Ոլզն, եւ որոյ ազգեցութեան տակ գրած
էր զիւն: Ըստօն Հաստատելու Համար բաւա-
կան է ցողցնել քանի մի նմանութիւններ, զօրն
արդէն ցուցած են այլք¹:

10 "Աղողակներ", ուզ
Եկեղեցիկ (Անվագույ), ով
20 "Ու է ք բացը ալայն
հանձնարարութիւնն է. ուր զը-
ստը շաբաթ մանց ժմռան մէջ,
Յօ Նահատակից յաջապա-
համարութեան քարածուած
իշխանն համբերէ ող-
գալիունն թաւան զամանա-
թիւնն թաւան զամանիւն. ժա-
մանան է ի մէջ յարով եւ
ուն սեբէխարար յանդինէր

10 "Աղողակներ", Եկե-
ղեց Հայուսանականոց
20 "Ու է ք բացը ալայն
հանձնարարութիւնն է. ուր զը-
ստը շաբաթ մանց ժմռան մէջ,
Յօ Նահատակն ամսնակ հն-
անայն գետակներ եւ գե-
տակներն եւ հարան համ-
բերէցից պարագան. թե ան-
դաման ուն պահէրդ, ու գործա-
կան ուն պահէրդ առան մէջ.

Հ. Զ. Գարեգին Ա. Գարեգինը և այլ պատճենները (Պատճենահանձնութեան մասին Հայոց Հանձնութեան Բառականութեան մասին)։

կարելի է որ չեղնակութեան մ'ակնարկութեան
ընէ Մովսէս, այն “անպարապ ի թարդմանու-
թեանց”, առանց նստասաւն ծանօթացոցած ըլ-
լալու զան իւր ազգին. կերի յիշուած օրինակաց
մէջ՝ “Արդէս ոմն նախ քան զմեզ իմաստափ-
րեաց”, եւ. “Արդէս ասաց ոմն ի հարց, խօսերը
զօրաւոր վկաներ չեն: Այսպէս Մովսէս՝ յօ-
տարութեանէ գարձնի իրեն ընտանի բառեր կը
զործածէր իւր սիրելիներին ողլացած պահուն
(440): Քանուելին խօսն ալ ոչ նուազ զօրու-
թիւն կու տայ մեր կարծեաց, իւր սա յայտա-
րարութեամբ. “Ուզբէ Խորենացւց երեւն գրեալ
նախ քան զՊատերազմն Վարդանաց”, որ ը-
սել է 451 էն առաջ:

Այժմ ինդիր կը ծագի թէ Խորենացին
իւր նղեն զատ բան մըն ալ գրան է վարդա-
պետացը վրայ. — պատասխանը կը գտնեմ եր-
բորդ գրց վերջին գլուխն (Աէ) մէջ. “Չորմէ (վա-
հակէն) պար էր մեզ հրաշութառութեամբ անցա-
նել բանի. ըստ արժանի հօրն դրսուից, այլ զի
մի յերկարութիւն ճառից լիցի ձանձրութիւն
ընթերցողաց, այսու ուելու և ժամանելի շայուսի
նույաց, արդուու այս էրու, ուր սկզբանն հրաւի-
րեցաք առնել թե լաղութիւնն, որմէ կը հե-
տեւի թէ Ա. Սահակայ վրայ “Հրաշափառագու-
նիւ, ներբուժեան մը գրել որոշած է կամ
գրած է “արտաքի այս գրց”: Լանդրուա
կը կարծէ թէ ակնարկութիւնն է պատմութեան
շրորդու գրց. “Oe passage est assez obscur;
peut-être l'auteur fait-il allusion ici à ce qu'il
se proposait de traiter dans le quatrième livre
de son Histoire, mentionné par Thomas Ar-
dzrouni, et dont il ne nous est parvenu qu'un
fragment très-court.” Տարբեր կերպին կը հա-
կրնան նաեւ Հ. Գեւնդ Վ. Ալիշան, եւ Հ. Խո-
ռէն Վ. Ստեփանէւ:

Այսպէս կը վերջացնենք մեր խօսքն ե-
զզակացնելով՝ թէ 1. Խորենացւց “Ուղն գրուած է յունարէնի ազդեցութեան տակ. եւ
2. իւր Պատասխանէն առաջ՝ ապա կցեալ ա-
նոր. 3. Այժմայ վերնագիրն — “Ուզբէ վասն
բառնալց, եւն — տարբեր գրչի գործ է, եւ
4. Փարպեցւց “ահաւոր նղովն չէ այդ:

Ն. Յ. ՊԱՍՄԱՆՆԱՆ

Կ. Պոլիս, Խակիւտպար:

1. Հնեալու, Պարէ Բ. էլ. 21:

2. V. Langlois. — Collection des Historiens Ե. Հ.
Հա. Բ. էլ. 172. ծան. 7:

3. Բայումել, Թ. ապրէ, 1851. էլ. 69—75:

4. Ա. Խոր. Հոյ. Պար. ապր. միջ. էլ. 883. ծան. 779.

ԴՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԻՆ ԶԵԽՈՒՏԻՒՑ ԽԻՆԻՆԵՐԻ ԾՐԳՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Հ-ՀԱՅԱՀԱ-Խ-Խ- Ի- Ա-Բ-Հ-)

13.

ԺՈՂՈՎԱՇՈՑՔ

Cod. Arm. XIII. — ԱՄՐԻԹ. = 1775.

ԹՈՂՈՎՈՒԹ 86. էլ. 148. — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 185X127
սմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԾՐԱԲԸ 13.5X8 սմ.: — Տ/Ա. Բ. 21:
— ՆՈՐԹ ՅԱՄԱՐ ԱՆԱՐԹ: — ԱԿԱԾՄ ԽԱՆ ԾԱ. 11. 12թ:
— ՀԱՆՉԱՍՄԱՆ ԱՄՐՈՒԹ: — ԳՈՐ ՍՄՈՐՈՒԹ: — ԴԱՄԱՆ
1ա, 17ա—18թ, 49ա—5թ, 81ա—86թ: — ԺԱՄՄԱՆ
1775: — ԿՐԻԶ ԹՈՒ: Զօրաւա: — ՏԵՂ ՎՃԵԽՈՒՔ Ս.
Հայաւա: — ԾՐՈ Բաղութ: — ԹԵՇԱԿԱՆ/ՐՈՌԹԻՒՆ/Ք
Թ. 16թ: — ՏԵՇԱԿԱՆ/ԹԻՒՆ/Ք Կողին ներսին Կողմէ
Մատուց Bibl. Quat.

Պատեանս է հողովածոյ:

* 1. Թղ. 2ա—2թ: “Թուղթ Սահակայ ար-
ծրութ իշխանի սու երանելի վարդապետ Մով-
սէս Խորենացի կարասիկ և սպասուոր...” Հա-
մասաւոթեամբ օրինակաց:

* 2. Թղ. 2թ—16թ: “Պատասխանի թղթոյն
Սահակայ ... Զարդութիւն ...” Համեմատու-
թեամբ օրինակաց:

3. Թղ. 19ա—39ա: “Տեառն Զաքարիայի
Հոյոց կաթողիկոսի ասացեալ ի ծնունդ տեսուն
մերց յիսուսի քրիստոսի: Զի թէ զաւան թա-
գաւորի ...”

4. Թղ. 39թ—44ա: “Մրցոյն Արքասակիրի
Հոյոց Ա. ի վասն ութաւեալ նաւականացանց, որ
զինի ասուածայայանութեանն կատարի: Արք
ասուեր հանդերձելոցն ...”

5. Թղ. 44ա—48թ: “Մրցոյն Արքասակիրի
Հոյոց Ա. ի վասն ութաւեալ նաւականացանց, որ
զինի ասուածայայանութեանն կատարի: Արք
ասուեր հանդերձելոցն ...”

6. Թղ. 51ա—53ա: “Յառաջարան նախա-
կարգեալ թագաւորութեանց: Վասն ի յերկուս
գիր առ ի Տերպայեցւոց ...”

7. Թղ. 53ա—54ա: “Յուղիսանայ եպիսկո-
պոսի Ազիկունացւց (ի դիմ Յորայ): Կահանէկ
դիբը ...”

* 8. Թղ. 54թ—62թ: — Մահ Խասայ մար-
դարէի ... ի. Մահ Ավելէի մարդարէի ... ի. Մահ
Ամինայ մարդարէի ... դ. Մահ Միքիսյ մարդա-
րէի ... ե. Մահ Յովելայ մարդարէի ... զ. Մահ
Արդիոս մարդարէի ... ի. Մահ Յունանու մարդա-
րէի ... ը. Մահ Անտոնիոյ մարդարէի ... թ. Մահ
Ամբակումայ մարդարէի ... ժ. Մահ Ասփոնիսյ մար-
դարէի ... ժ. Մահ Անդէի մարդարէի ... ի. Մահ
Մահ Զերուայ մարդարէի ... ի. Մահ Երեմիայ մարդարէի ... է. Մահ
Երեմիյի մարդարէի ...”

* 9. Թղ. 63ա—80թ: “Եր. Ապու. քերթու-
զահօն ի յերատակի սրբոյն Հռիփոփիմայ ... Կա-
թարհաշ եւ գերաւայցատու ...” ի վերջը “Համեմա-